

BREGZIT

(eng. *Brexit*)

SEKCIJA: EU i države članice

TEMATSKA OBLAST: Trendovi

POVEZANI POJMOVI: Istupanje iz članstva Evropske unije, Osnivački ugovori Evropske unije

Termin *Bregzit* nastao je spajanjem engleskih reči *British* („britanski”) i *Exit* („izlazak”) i označava pokret za izlazak Velike Britanije iz Evropske unije, koji je otpočeo u drugoj deceniji 21. veka, što je 2016. i dovelo do održavanja referenduma o izlasku Velike Britanije iz EU. Građani Velike Britanije su na referendumu održanom 23. juna 2016. godine, sa 51,9% glasova „za” i 48,1% „protiv”, izglasali da Velika Britanija treba da izađe iz Evropske unije. Naredni korak je na Velikoj Britaniji, koja treba da aktivira klauzulu o napuštanju (član 50. Ugovora o EU), kojom je propisan postupak izlaska države članice iz EU (detaljnije: *Istupanje iz članstva Evropske unije*).

Još od stupanja u članstvo u Evropskim zajednicama 1973. godine, Velika Britanija bila je percipirana kao nevoljna članica. Pozicija Britanije često je opisivana izrazima kao što su „čudan partner” (*awkward partner*) ili „nevoljni Evropljanin” (*reluctant European*). Razloge za to treba tražiti u motivima zbog kojih je Britanija ušla u Evropske zajednice, kao i u njenom držanju nakon toga.

Mada je načelno podržavala ideju evropskih integracija, Velika Britanija se nije našla među osnivačima Evropskih zajednica. To se obično objašnjava tradicionalno rezervisanim stavom Velike Britanije prema svim oblicima čvršćeg međunarodnog organizovanja, posebno nadnacionalnog tipa, kao što je bio slučaj sa Evropskim zajednicama. Međutim, postojali su i čisto ekonomski razlozi. U suštini, Velika Britanija nije želela da izgubi privilegovan odnos u trgovini sa delovima svog, tada još uvek velikog kolonijalnog carstva i sa dominionima, što bi bio slučaj da je ušla u Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ) i prihvatila zajedničku trgovinsku politiku. Zbog toga je Britanija inicirala stvaranje Evropskog udruženja za slobodnu trgovinu (*EFTA*) 1960. godine kao konkurentne organizacije (detaljnije: *EFTA*). Za razliku od Evropske ekonomske zajednice, *EFTA* je predstavljala klasičnu zonu slobodne trgovine u kojoj su države članice

uklonile barijere za međusobno trgovanje, ali su zadržale zasebne carinske i trgovinske politike prema trećim državama. Međutim, vrlo brzo se pokazalo da EEZ, pre svega zahvaljujući zajedničkim politikama, omogućuje svojim članicama veći privredni rast. Osim toga, glavni trgovinski partneri Velike Britanije bili su članovi ove organizacije. Zato je Britanija već 1962. godine odlučila da podnese zahtev za članstvo u EEZ. Međutim, prijem Velike Britanije u Evropsku ekonomsku zajednicu nije tekao lako i bez komplikacija. Članstvu Velike Britanije oštro se protivila Francuska, na čelu sa predsednikom De Golom. Britanija je tek iz trećeg pokušaja primljena u Evropsku ekonomsku zajednicu 1973. godine. Problemi između Velike Britanije i EEZ nastavljeni su i posle njenog prijema. Prvih desetak godina članstva obeležile su velike i teške debate o finansijskom doprinosu Velike Britanije budžetu EEZ (detaljnije: *Samit u Fontenblou*).

Takođe, tokom godina razvoja Evropskih zajednica i njihovog prerastanja u EU, Velika Britanija bila je rezervisana prema dubljim oblicima integracija, posebno političkim. Sa druge strane, zalagala se za stalno širenje EU videvši to kao protivtežu produbljivanju integracija. Takav stav Britanije omogućio joj je da u pregovorima sa ostalim državama članicama obezbedi za sebe nekoliko značajnih izuzetaka od opštih pravila Unije (detaljnije: *Pravo izbora*), poput neučestvovanja u Šengenskom prostoru, neučestvovanja u evrozoni, zadržavanje drugačijih pravila za pružanje finansijskih usluga ili izuzetaka u domenu socijalne politike (detaljnije: *Socijalna politika Evropske unije*).

Referendum održan 2016. godine bio je drugi referendum u Velikoj Britaniji o izlasku iz Evropske unije. Prvi referendum o ostanu u članstvu EEZ održan je 1975. godine, ali su tada građani Britanije velikom većinom glasali za ostanak u Evropskoj ekonomskoj zajednici.

Izlazak Velike Britanije iz Evropske unije je prvi slučaj da jedna članica napušta EU i samim tim je slučaj bez presedana u njenoj istoriji. Godine 1980. desilo se da je Grenland, kao deo Danske, sa posebnim statusom u okviru ustavnog poretka te države, odlučio da napusti tadašnju Evropsku ekonomsku zajednicu, ali je njegova matična država Danska ostala članica EEZ.

ISTUPANJE IZ ČLANSTVA EVROPSKE UNIJE

(eng. *Withdrawal Clause*)

SEKCIJA: EU i države članice

TEMATSKA OBLAST: Opšti termini

PRAVNI OSNOV: Član 50. Ugovora o EU

POVEZANI POJMOVI: Politika proširenja Evropske unije, Bregzit, Uslovi i kriterijumi za članstvo u Evropskoj uniji

INTERNET IZVOR: http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/withdrawal_clause.html

Ugovor o Evropskoj uniji propisuje da svaka država članica može samostalno, shodno svojim ustavnim pravilima, istupiti iz EU. Intenzivan proces proširenja i produbljenja Unije (detaljnije: *Politika proširenja Evropske unije*) uslovio je kreiranje mehanizma za dobrovoljno istupanje država članica. Istupanje iz članstva normirano je Lisabonskim ugovorom, dok prethodni osnivački ugovori nisu predviđali ovu mogućnost. Ujedinjeno Kraljevstvo prva je država članica koja je najavila da će iskoristiti klauzulu o istupanju i pokrenuti ovu proceduru do kraja marta 2017. godine (detaljnije: *Bregzit*).

Država članica o svojoj nameri obaveštava Evropski savet, koji utvrđuje smernice za pregovore o istupanju i definisanju budućih odnosa između ove države i EU. Na pregovore o istupanju se primenju pravila postupka za zaključenje međunarodnih sporazuma između EU i trećih zemalja. Savet EU, na predlog Evropske komisije, donosi odluku o otvaranju pregovora o istupanju i imenuje pregovarača ili pregovarački tim. Ishod pregovora može biti uspešan i neuspešan.

U slučaju uspešnog ishoda, ugovorom o istupanju uređuju se sva pitanja u vezi sa istupanjem države članice, kao i budućí odnosi te države sa EU. Ugovor o istupanju u ime Evropske unije zaključuje Savet EU, koji o tome odlučuje kvalifikovanom većinom, uz prethodnu saglasnost Evropskog parlamenta. Pozitivna odluka znači da za datu državu više ne važe Ugovor o EU i Ugovor o funkcionisanju EU.

Ako su pregovori pak neuspešni, ishod je istupanje date države iz članstva nakon isteka dve godine od dana kada je Evropski savet obavestila o svojoj nameri. Eventualno, u dogovoru sa datom državom, Evropski savet može jednoglasnom odlukom odlučiti da se dvogodišnji rok za postizanje sporazuma produži. Država koja napušta Uniju ne učestvuje u donošenju odluka u Savetu i Evropskom savetu.

Država može ponovo pristupiti Evropskoj uniji, ali u skladu sa postupkom predviđenim za pristupanje (detaljnije: *Uslovi i kriterijumi za članstvo u Evropskoj uniji*).

„ISTUPANJE“ GRENLANDA

Istupanje Grenlanda je netipičan primer izlaska iz članstva u Evropskim zajednicama. Kao teritorija Danske, Grenland je postao deo Evropskih zajednica 1973. godine, uprkos negativnom ishodu referendumskog izjašnjavanja stanovnika na ovom arktičkom ostrvu. Od 1979. Grenland ima izvestan stepen autonomije unutar Danske, sopstvenu vladu i parlament, sa ograničenim ovlašćenjem za zaključivanje međunarodnih sporazuma. Nakon spora oko zajedničke politike u oblasti ribarstva i ribarskih kvota krajem sedamdesetih godina i referendumu održanog 1982. godine, autonomne vlasti Grenlanda su 1985. odlučile da istupe iz Evropskih zajednica. Istupanje je regulisano tzv. „Grenlandskim ugovorom“ (eng. *Greenland Treaty*) između Grenlanda, Danske i Evropskih zajednica. Danas Grenland ima status „prekomorske države i teritorije“ (eng. *Overseas Country and Territories*). Pomenuti status znači da Grenland ima posebne trgovinske povlastice za plasman svojih proizvoda na tržište Evropske unije. Odnosi između Grenlanda i Evropskih zajednica takođe su regulisani međunarodnim sporazumima, od kojih je najvažniji Partnerski sporazum o ribarstvu potpisan 28. juna 2007. između Danske, Samouprave Grenlanda, sa jedne strane, i Evropske unije, sa druge strane.